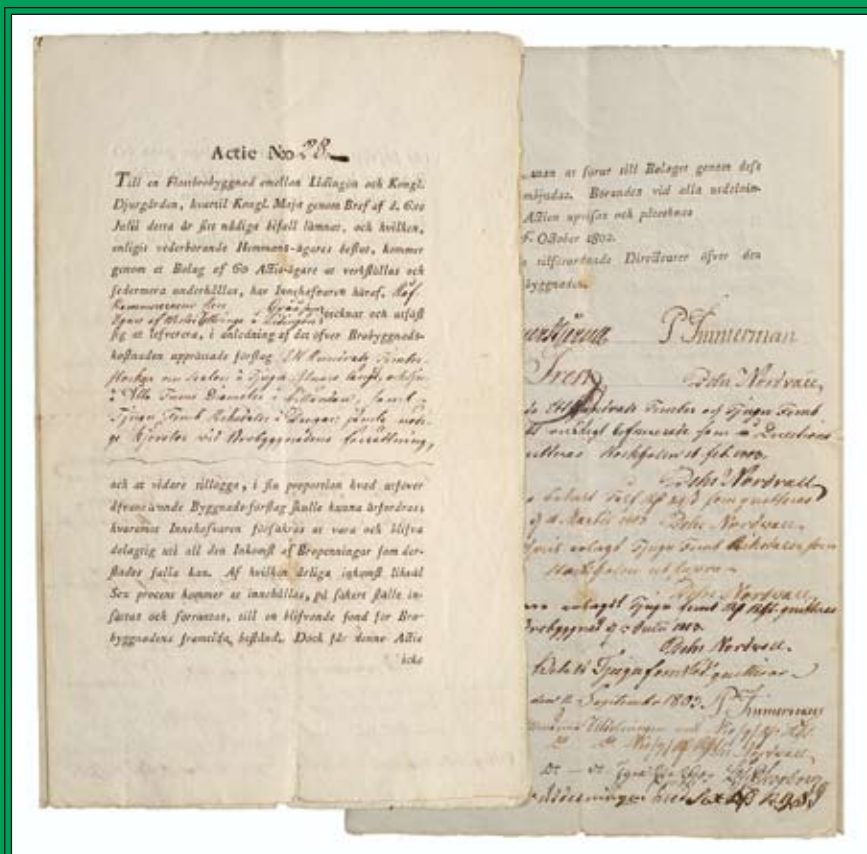

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

FEBRUARI 1 • 2011

Gustav III:s medaljhistoria – några bibliografiska notiser
Lidingö – aktiebrev, broavgift och spårvagnsbiljetter
10 öre 1744 i mässing – av Claes Holm?
Register 2010

Pris 30 kr

Myntauktion

Fritz Rudolf Künker GmbH & Co. KG
Ulf Nordlind Mynthandel AB

Samling Hagander Del I

OSNABRÜCK TORSDAGEN 17 MARS 2011

Auktionskatalogen, illustrerad i färg, kan avhämtas hos oss på nedan angiven adress fr o m 10 februari 2011 till en kostnad av 200:-. Den som önskar få katalogen per post erlägger 275:- utanför Sverige 375:-. Betalning vänligen till vårt PlusGirokonto 25 42 99-1. Katalogen är också utlagd på vår hemsida www.nordlindsmynt.se eller www.kuenker.de ca 10 februari 2011.

*Visning äger rum i Stockholm på Kungliga Myntkabinetet
lördagen den 26 februari 2011 kl. 10-15.*

Ulf Nordlind Mynthandel AB

Karlavägen 46, Box 5132, 102 43 Stockholm
Tel 08-662 62 61, Fax 08-661 62 13, info@nordlindsmynt.se

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

i samarbete med

KUNGL. MYNTKABINETTET

Föreningen:

Banérgatan 17 nb
115 22 Stockholm
Tel. 08-667 55 98
Måndagar
kl. 10.00-12.00, 13.00-16.00
Fax 08-667 07 71
info@numismatik.se

Plusgiro 15 00 07-3
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

Redaktionen:

Kungl. Myntkabinettet
Box 5428
114 84 Stockholm
Tel. 08-5195 5300
Fax 08-411 22 14
mgl@myntkabinettet.se

Chefredaktör och ansvarig utgivare:

Monica Golabiewski Lannby

Prenumerationer:

Pris 200 kr/år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt

SNT trycks med bidrag från
Gunnar Ekströms stiftelse
samt Sven Svenssons stiftelse.
För insänt, ej beställt, material
ansvaras ej. SNT:s texter och bilder
lagras elektroniskt och publiceras
i pdf-format på SNF:s och KMK:s
hemsidor. Den som sänder material
till SNT anses medge elektronisk
lagring/publicering.

Tryck:

Litografia Alfa Print AB

ISSN 0283-071X

Föreningens aktiviteter

VÅREN 2011

FEBRUARI

23 Föreningskväll med föredrag av Magnus Wijk
Plats Banérgatan 17
18.00 Magnus Wijk: *Att fotografera numismatiska föremål.*
Magnus beskriver tekniken med digital kamera. Han har med sig utrustning och demonstrerar metoderna för fotografering av föremål i guld, silver och koppar. Föreningen bjuder på enklare förtäring.

23/2 Fotokväll
med Magnus Wijk.

MARS

30 Föreningskväll med föredrag av Martin Wettmark
Plats Banérgatan 17
17.30 Martin Wettmark från Göteborg talar om och visar bilder på mynt från sitt samlarområde: *Tillverkningsfel på moderna, ringpräglade mynt.* Olika fel beskrivs och hur de har uppstått. Tag gärna med objekt för bedömning och diskussion! Föreningen bjuder på enklare förtäring.

APRIL

27 Föreningskväll med föredrag av Christian Hamrin
Plats Banérgatan 17
18.00 Christian Hamrin: *Förfälskningar.* Förfälskade objekt har alltid varit ett problem för samlare. Christian behandlar förfälskningar från olika tidsperioder. Han har med sig ett antal demonstrationsobjekt. Tag gärna med EGNA objekt för bedömning och diskussion! Föreningen bjuder på enklare förtäring.

MAJ

7-8 SNF:s årsmöte i Visby
Ett utförligt program meddelas i nästa nummer av denna tidskrift samt på www.numismatik.se.

Kungl. Myntkabinettets verksamhet

KUNGL. MYNTKABINETTETS vårprogram, se hemsidan: www.myntkabinettet.se

Svenska Numismatiska Föreningen

Adress: Banérgatan 17 n.b. Buss 4, 44; T-bana Karlaplan.
Kansli: Besöksstid: måndagar kl. 10-12, 13-16.
Stängt: midsommar - 1 september; jul- och nyårshelgerna.
www.numismatik.se

Kungl. Myntkabinettet

Adress: Slottsbacken 6. Buss 2, 43, 55, 59, 76; T-bana Gamla stan.
Utställningar: måndag - söndag kl. 10.00-16.00.
Numismatiska boksamlingen: torsdagar kl. 13.00-16.00.
www.myntkabinettet.se

Tumba Bruksmuseum

Adress: Sven Palmes väg 2, Tumba. Pendeltåg; buss 725.
Utställningar: sept. - maj, lörd.-sönd., juni - aug. tisd.-sönd., kl. 11.00-16.00.
www.tumbabruksmuseum.se

AUKTIONER

i Stockholm

Några mynt vi har sålt tidigare:

4 öre 1575
33.000:-

1 dukat 1810
Dalarna
43.000:-

2 dukater
1857
29.000:-

4 dukater
1838
44.000:-

Bättre mynt mottages regelbundet till våra auktioner.

Vi har mycket goda möjligheter att finna köpare till dina objekt eftersom ca 20.000 kunder ser varje auktion via vår hemsida och våra kataloger.

Vi köper även guld och silver kontant!

MYNTKOMPANIET

Myntkompaniet
Svartengatan 6
116 20 Stockholm

Tfn: 08-678 32 17
Fax: 08-643 22 38

E-post: mail@philea.se
www.myntkompaniet.se

Innehåll SNT 1 • 2011

Sid.

Artiklar och notiser

Gustav III:s medaljhistoria – några bibliografiska notiser	5
Dansk Numismatisk Forening – 125 år	10
Lidingö – aktiebrev, broavgift och spårvagnsbiljetter	13
Numismatisk Frågesport vid SNF:s julfest 15 december 2010	18
Blind positivspelare fann stor silverskatt	19
10 öre 1744 i mässing – av Claes Holm?	19

Stående rubriker

Pressklipp 1894. Falskmynt av träbitar, tenn, bly och krita	9
Personalia. Sten Törngren 90 år	12
Nytt om böcker	17
Aktuella auktioner	2, 21, 22, 23, 24
Aktuell mässa	16

Omslag

Aktiebrev daterat 15 oktober 1802 gällande byggandet av en flottbro till Lidingö. Aktieägarna skulle betala 25 riksdaler specie i kontanter och dessutom 100 timmerstockar "jämte nödige körslor vid brobyggnadens färrättning". Bron var färdigbyggd i augusti 1803 och förmodligen då världens längsta flottbro med sina 800 meter. Den slets sönder av en storm redan 1858. Läs mer om Lidingöbronns öde i Ian Wiséhns artikel på sidorna 13-16.

FOTO: GABRIEL HILDEBRAND.

Gustav III:s medaljhistoria – några bibliografiska notiser

Av Bengt Hemmingsson

Planschverket *Skådepenningar öfver de förnämsta händelser, som tillhöra Gustaf III:s historia* tillhör trots det inkompleta skick, som det utgavs i 1858, de vackraste och mest åtråvärda numismatiska verken som en svensk boksamlare kan förvära.

Under de senaste decennierna har arbetet behandlats av flera författare från olika synpunkter, främst konsthistoriska och politiska.¹ Verkets tillkomstshistoria, sett ur ett bibliografiskt perspektiv, förtjänar dock att ytterligare belysas. Samtidigt ges i noterna nedan en översikt av den förhållandevis rikhaltiga litteraturen kring verket.

Till den av Gustav III återupplivade Vitterhetsakademiens arbetsuppgifter hörde enligt statuterna att verka för utgivandet av en svensk medaljhistoria. Trots att den egentligen endast skulle omfatta tiden till och med Adolf Fredriks död, så blev det den historia som i medaljer och gravyrer skulle skildra Gustav III:s egen tid som Akademien kom att koncentrera sin kraft på.²

Enligt Gudmund Jöran Adlerbeth hade kungen redan 1779 befallt att minnespenningar skulle präglas över alla viktigare händelser under hans regering. Året efter hade under alla omständigheter arbetet på en dylik medaljhistoria påbörjats. Ett brev har nämligen bevarats från hovkanslern Fredrik Sparre till kungen, daterat 29/1 1781, i vilket redogörs för det arbete som dittills nedlagts i denna sak. Redan då omfattade projektet 22 utgivna samt 32 planerade medaljer och jetonger.³

Sparre föreslog att Carl Reinhold Berchs efterträdare som sekreterare vid Antikvitetsarkivet, det vill säga Adlerbeth, skulle få i uppdrag att

”genast börja sammanfattandet af de öfver hvar en af desse Medaljer särskilt tillgörande historiske Beskrifningar”. Provavdrag av gravyrerna till tre planscher bifogades också. Sparre anmärkte speciellt att kungen ju låtit befalla gravören Jacob Gillberg att i sin *genre de gravure* söka efterlikna den, som Chretien de Mechel följt vid skapandet av verket över J. C. Hedlingers medaljer, utgivet i Basel 1776-1778. Detta har med all rätt kallats för ett av 1700-talets vackraste numismatiska verk och hade uppenbarligen även gjort stort intryck på Gustav III.

Redan från början var man också inne på att låta översätta de historiska beskrivningarna till franska. Det var ju nödvändigt för ”wærckets mera begärlighets åstadkommande hos utrikes män och rygtbara Bibliothequer och Lärda i Europa”.

Att den berömda franskfödde konstnären och inredningsarkitekten Louis Adrian Masreliez (1748-1810) engagerades såsom förlagetecknare till medaljerna har ofta påpekats.⁴ Vad som dock sällan framhållits är att han även anlätades vid utformningen av medaljplanscherns vanjetter, eller *culs-de-lamp* som de kallas i de samtida dokumenten.⁵ Dessa kom han att utföra ”i fullkomlig analogie med hvarje Medailles förestälta Sujet”, som Sparre senare uttryckte det.

Masreliez hade år 1785 kallats att överta ledningen av inredningsarbetet på de kungliga slotten. Följande år började han också göra förlageteckningar till medaljer som utgavs av Svenska Akademien och Vitterhetsakademien. År 1788 rekryterades han till medaljhistorien på initiativ av Sparre och hans medaljskisser till den bildar en svit som upphör först 1795. Sparre engagerade Masreliez i arbetet

med hänvisning till hans stora förtrogenhet med antiken och dess symboler och bildspråk. Avsikten var också att Masreliez övergripande skulle koordinera medaljgravörernas och kopparstickarnas arbete.

Tryck och typografi

Det dröjde exakt ett år innan Sparre fick svar på sin ovannämnda inläga. Den 29/1 1782 fick nämligen Statskontoret befallning att årligen ur den så kallade manufakturfonden utbetala 1333 riksdaler 16 skillingar specie till arbetet på medaljhistorien. Dagen efter avsände Gustav III sitt svar till Sparre, vari han på nästan alla punkter godkände de framlagda förslagen. Beträffande upplagens storlek hade kungen ”i nåder utsatt” den till 1000 stycken. Av dessa skulle 250 exemplar reserveras för kungen själv att användas ”till Egna behof och presenters giörande”. Av brevet framgår också att kungen fann det lämpligt att anlita två olika boktryckare, en för texten och en för planschererna.

Sparre var även bekymrad över kvaliteten på såväl papperet som trycksvartan, som han därför ansåg borde inhandlas utomlands.⁶

Inte nog med det. Ett praktverk som medaljhistorien ansågs inte heller kunna tryckas med de typsnitt, som de inhemska tryckerierna förfogade över. Enligt kungens och Sparres åsikt skulle i stället franska, så kallade *didotska*, stilar införskaffas från utlandet. År 1783 utgav nämligen F.A. Didot i Paris en upplaga av *Les aventures de Télémaque, fils d’Ulysse* av M. de Fénelon, som angavs vara tryckt ”pour l’education du prince royal de Suède”. Gustav III blev helt intagen av verkets typografi, just så ville kungen att hans medaljhistoria skulle tryckas.⁷

1-2. Medaljplansch nr 1 "Prins Gustafs födelse", graverad av Jacob Gillberg, jämte ett provtryck av den tillhörande (outgivna) textsidan. FOTO: KUNGL. BIBLIOTEKET.

Kungen beordrade genom Sparre att det kungliga boktryckeriet – som förestods av Henric Fougts änka Elsa – skulle införskaffa ”den berömda Didots characterer eller Stilar”. När hon emellertid begärde ett förskott på tryckningen för att finansiera importen, ansåg Kammarkollegium att samtliga boktryckare borde tillfrågas om de vore intresserade att åta sig uppdraget. Boktryckare Johan Georg Lange erbjöd sig då, till fru Fougts stora förtrytelse, att utföra tryckningen gratis. Trots ankans protester så antogs givetvis Langes generösa erbjudande av kungen. Langes löfte infriades aldrig.

Uppdraget att göra avdrag av kopparplåtarna till planscherna gick till Johan Grandel (1754-1830), yngre bror till gravören Lars Grandel och elev till Jacob Gillberg. Efter resor i Italien och Frankrike återkom han år 1786 till Stockholm. Enligt vad Sparre senare skrev, så hade Grandel

under fem år bott i Paris ”till rätta konstens inhämtande af Planschers afdrag”. Sparre påpekade vidare, att vad han kallar *l’Art d’imprimer des Estampes* ”aldrig varit rätt känd hos oss, hvarföre och i Sverige ej något koppartryck rätteligen tryckt utkommit före Grandels tid”.

Grandel hade uppburit inte mindre än 4000 plåtar (8000 daler sm) om året i underhåll under sin vistelse utrikes. Det skedde dock med villkor att han vid sin hemkomst skulle anta två elever i lära i koppartryckskonsten. Han försågs därtill med såväl lokaler som nödvändig utrustning, allt till en ansevärd kostnad.⁸

Själva arbetet med att gravera planscherna gick sakta framåt. Gillbergs arbete var mycket tidskrävande och redan från början hade man insett att han svårligen skulle hinna med fler än sex planscher om året. I en lägesrapport till kungen den 20/3 1787 var endast fyrtio av de tilltänkta sextio

planscherna till verkets första del färdiga. För den andra delen, avsedd att omfatta åren 1782-1786, var ett enda kopparstick klart.⁹

Att man trots detta hade tänkt sig att ge ut den första delen visar ett bevarat koncept till en subscriptionsanmälan upprättat 1787. Priset för del I, omfattande sextio medaljer från Gustav III:s födelse 1746 till och med slutet av 1781, sattes till 20 riksdaler specie.¹⁰

Arbetet avstannar

Efter Gustav III:s död 1792 föll projektet av naturliga skäl i träda. Det dröjde till dess att Gustav IV Adolf som myndig tillträtt regeringen innan Sparre vid en audiens på Haga 28/1 1798 föredrog en promemoria om att ge ut det nästan färdiga verket.¹¹

Vid denna tidpunkt hade 81 av de 82 första kopparsticken förfärdigats (utom nr 79), jämte ytterligare fem (nr 85, 90, 101, 102 och 110), så att

inalles 86 av de 110 tilltänkta planschererna då förelåg klara, jämte titelsidan. Till samtliga 110 medaljer hade de svenska beskrivningarna författats av Adlerbeth och större delen av dem blivit ”för Högstsal Konungen under dess lifstid upläste och justerade”. Av de franska översättningarna förelåg endast sextio klara, utförda av Sparre själv.¹²

Sparre redogjorde också utförligt för verkets kostnader: totalt hade i arvoden till medaljörer, gravörer med flera utbetalts 14 708 riksdaler specie, en oerhörd summa för ett bokprojekt vid denna tid.

Efter det att Sparre blivit bortkopplad såsom ansvarig för projektet och ersättaren Carl Fredrik Fredenheim avlidit 1803 synes arbetet på medaljhistorien ha upphört. En jämförelse med förteckningen över de planscher som förelåg färdiga 28/1 1798 med dem som ingår i 1858 års utgåva visar ett möjligt tillskott av endast två stycken, nr 86 och 105. Beroende på om vissa planscher omnummererats under arbetets gång eller ej kan det till och med vara så att inga nya planscher graverats efter 1798.

Efter Fredenheims bortgång fick Överintendentsämbetet formellt ansvar för utgivandet av medaljverket, även om inget synes ha gjorts efter det. I ett protokoll upprättat i ämbetets kontor den 7/1 1815 heter det:¹³

”aflemnade Hr öfver Int 2ne förseglade paketer innehållande handlingar och Gravurer hörande till högstsal. Kon. Gustaf III:s Medaljhistoria, för att förvaras uti Kgl. Öfver Intendents Embetets archive, med påskrift: ”Förvaras i Kgl. Öfver Intendents Embetets Archivi, får ingen annan än af öfver Intendenten derifrån uttagas ej heller uppbrutas, såframt icke någon ny Kongl. Skrifvelse, som på medailleverket har afseende, skulle dertill föranleda. Undertecknad mottog dessa paketer för att dem inlåsa och förvara”. På paketen: Korrektur af medaljhistorien af KMT genomgått den 12 juli 1799 på Drottningholm”.

Textens formulering hänger troligtvis samman med det ”förbud”

3. Medaljplanschererna avsågs troligen att levereras i ljusblå pappomslag av detta utseende i samband med en tilltänkt subscription.

FOTO: JENS ÖSTMAN,
KUNGL. BIBLIOTEKET.

mot medaljverkets utgivande som det talas om senare. Varför det skulle ha förbjudits är okänt, men det ligger nära tillhands att förknippa det med kronprinsen Karl Johans ankomst till Sverige och de därmed vikande konjunkturerna för allt gustavianskt.

Verkets utgivning

Trots att det ofullbordade medaljverket inte gavs ut officiellt, så synes ett antal planscher ha hamnat i samlarhänder under sent 1700- eller tidigt 1800-tal. I katalogen över D. G. Neschers bibliotek, tryckt 1828, återfinns vi nämligen 72 av Gillbergs planscher, medan myntmästaren Christopher Borg lyckades komma över 77 stycken, vilka utbjöds på auktion efter hans död år 1839.¹⁴

Vid en uppröjning i Riksarkivet år 1840 dök emellertid 80 av de 87 graverade kopparplåtarna upp¹⁵ och vid deras överlämnande till Vitterhetsakademien fick sekreteraren i uppdrag att utreda varför medaljhistorien blivit ”förbjuden”. Akademien ville häva förbudet mot dess tryckning och låta utge ett antal exemplar.

Kungens tillstånd till publiceringen erhöles, sedan Akademien förklarar att de skäl – vilka angavs ej – som förelegat mot en sådan upphört att gälla. Trots detta dröjde utgivandet. Det berodde främst på att ett otillräckligt och ojämnt antal avdrag av planschererna förelåg, för vissa nummer inga alls.

Efter det att man påträffat ett förord med ottryckt papper hos Överintendentsämbetet kunde man dock med de bevarade plåtarna göra kompletterande avdrag. Först år 1858 utgavs äntligen det inkompleta men vackra arbetet med ett förord av Bror Emil Hildebrand. Upplagan uppgick till endast 100 exemplar, varav 20-30 skulle säljas i bokhandeln för 20 riksdaler riksmünt styck.¹⁶

Några texter till planschererna, som ju var tänkta att ingå i verket, finns inte i 1858 års utgåva. I exemplar C i Kungl. Biblioteket har dock tre textsidor inlagts, dels till plansch 1-2 (på svenska respektive franska),¹⁷ dels till en ej utgiven plansch (nr 106), med en medalj över temat ”Konungens hälsa återställd genom Aakiska hälsovatten” (1791). I Riksarkivets Sparresamling (E 5485) finns den tryckta texten till ytterligare en plansch, nämligen nr 18, ”Konungens kröning” (1772).¹⁸

Dessa provtryck omtalas i Sparres promemoria av den 28/1 1798 såsom utförda av kamreraren och boktryckaren Ekmansson, som uppenbarligen införskaffat de tidigare nämnda didotska stilarna (”af hvilka han upstelt prof”).¹⁹ För att ge en uppfattning om hur verket från början var tänkt att se ut avbildas här intill plansch nr 1 (”Prins Gustavs födelse”) jämte den tillhörande – outgivna – texten.

Ett av Kungl. Bibliotekets exemplar (C) av verket är förvarat i tre ljusblå pappomslag med en tryckt text inom ram: HISTOIRE METALLIQUE, vardera omfattande planschererna 1-30, 31-60 respektive 61-110. Troligen är det dessa omslag som Sparre refererar till i sin promemoria av den 28/1 1798. Bokbindaren Richter hade nämligen lämnat offert på ”1 000 exemplar Cahier, i sådana colererade och lisserade

papperspärmar som han sjelf tillverkar”. Provdärpå hade avlämnats och för ”tryckningen af ornamenterna” på dessa skulle ett särskilt arvode utgå.

Planschvarianter

Det visar sig också, att de utgivna planscherna föreligger i olika stadier av färdigställande (*états*). Ansvarig för graverandet av planscherna intill sin död 15/10 1793 var som nämnts professorn vid Målar- och bildhuggarakademien Jacob Gillberg.²⁰ En genomgång av de bevarade planscherna visar att han utfört det stora flertalet, nämligen 78 stycken. Resterande åtta planscher graverades av Martin Heland (1765-1814), som bland annat varit elev till bröderna Elias och Johan Fredrik Martin.

De utgivna planscherna förekommer i följande tre varianter:

- Osignerade och onummerade (1)
- Signerade men onummerade (2)
- Signerade och numrerade (3)

Detta hänger säkerligen samman med att man vid utgivningen sammanställt exemplar dels från gamla, befintliga avdrag som gjorts innan nummer och/eller signatur graverats,²¹ dels hade ju kompletterande avdrag med de bevarade plåtarna gjorts inför publiceringen.²²

Resultatet blev att det knappast existerar två identiska exemplar av boken med avseende på planschernas numrering och signering. En undersökning av de i Kungl. Biblioteket (KB) och Kungl. Myntkabinettet (KMK) förvarade exemplaren, jämte två privatägda (i författarens och Per-Göran Carlssons bibliotek), gav det resultat som redovisas på nästa sida.

Noter

¹ Lagerqvist; L.O., Sárkány, T. & Wiséhn, I.: *Gustav III:s medaljhistoria*. KMK:s utställningskatalog nr 31, 1992; Sárkány, T.: Åra och minne. Gustav III:s medaljhistoria. *SNT* 1992:2, s. 28-30; Talvio, T.: Kusta III:s metallinen historian-kirjoitus. *Kustaa kolmannen aikaan – Från tredje Gustafs dagar*. Heinola Stads museums publikationer 1, Heinola 1992.; Wiséhn, I.: *Historia Metallica* – ett äreminne. *Sublima små stunder*. Nationalmusei utställningskatalog nr 565, 1993; Alm, M.: *Att slå mynt av kungen. Ideologi och språk i Gustaf III:s medalj-*

ETT exemplar av medaljhistorien i sitt ursprungliga pappband såsom det levererades vid utgivningen av planscherna år 1858. Ur Per-Göran Carlssons bibliotek.

FOTO: GABRIEL HILDEBRAND.

historia (Avhandlingsavsnitt framlagt vid Jan Lindegrens Högre Allmänna Seminari-um 5/2 1998: Historiska Institutionen vid Uppsala universitet); dens: Bilden av kriget. Från Puumala till Värälä i Gustav III:s medaljhistoria. Norman, H. (red.): *Skärgårdsflottan. Uppbyggnad, militär användning och förankring i det svenska samhället 1700-1824*. Stockholm 2000; dens: To Coin the Language of Absolutism. *Language and image in the medallic history of Gustav III. Guises of Power. Integration of society and legitimation of power in Sweden and the Southern Low Countries ca 1500-1900; Opuscula Historica Upsaliensia* 2001:26.; dens: *Kungsord i elfte timmen. Språk och självbild i det gustavianska enväldets legitimitetskamp 1772-1809*, s. 53-58, 375-379. Stockholm 2002.

² Schück, H.: *Kgl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. Dess förhistoria och historia* VI, s. 132f. Stockholm 1943.

³ Schück 1943, s. 134ff.

⁴ Moselius, C.D.: *Louis Masreliez. En länge glömd gustavian*. Nationalmusei utställningskatalog nr 154, 1949, s. 77-80; D. Prytz: Louis Masreliez, Gustav III:s medaljhistoria och Haga, ett möte mellan medalj- och inredningkonst. *SNT* 2007:6, s. 128-131.

⁵ Se bl.a. PM ("Note") av Gustav Forsberg 8/7 1800 angående tryckningen; i slutet noteras: "Nota af Hans Excellence vidare: Masreliez formerar des dessins finis et arretés til de principalaste Medaillerna och Culs de lampes till alla ännu felande, hwarefter Graveuren kan få fortsätta koppargravuren. Des arvode 10 Rdr för hvarje". ATA, signum FXI:3 nr 11, KMK.

⁶ Schück 1943, s. 138ff; frågan om trycksvårta fortsatte att vålla problem, se: Gardberg, C. R.: Trycksvårta och medaljhistoria. Kring en notis i Kanslikollegiets protokoll år 1800. *Grafiskt forum* 1944:8, s. 256-57.

⁷ Lindberg, S. G.: Medaljhistorien och antikvan. Gustaf III:s initiativ för Didot-antikvans införande i Sverige. *Grafiskt forum* 1966:12, s. 565-70; Nordqvist, N.: *Berömda svenska boktryckare*, s. 223. Stockholm 1972.

⁸ PM 28/11 1798 av Sparre. ATA, signum FIX:3 nr 12, KMK.

⁹ Schück 1943, s. 143f.

¹⁰ Schück 1943, s. 145f.

¹¹ Schück 1943, s. 146f.; se även not 8.

¹² Adlerbeths svenska och franska manuskript finns i ATA, signum FXI:1, KMK. Se även Davidsson, Å.: *Katalog över Westinska handskriftsamlingen i Uppsala Universitetsbibliotek*, nr 636. Acta Westiniana 2, Uppsala 1989.

¹³ ATA, signum FXI:3, KMK.

¹⁴ *Förteckning uppå framl. Öfver-Inspectoren Daniel Georg Neschers efterlemnade samling etc., nr 118. Stockholm 1828. Inköpt i sin helhet av Kungl. Biblioteket; Hesse, B.-O.: Svensk numismatisk bibliografi intill år 1903, s. 76 nr 0437 (betr. Borgs exemplar av planscherna). *Numismatiska Meddelanden* XLII. Stockholm 2004.*

¹⁵ Wiséhn, I.: Tryckplåtarna till Gustav III:s medaljhistoria. *SNT* 1999:1. Plåtarna förvaras numera i KMK.

¹⁶ Bachman, M.L.: Studier i Kgl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens historia, s. 148 not 256. *KVHAA:s handlingar; historiska serien* 14. Stockholm 1969.

¹⁷ Ytterligare ett exemplar av den franska texten finns i en planschuppsättning i Uppsala universitetsbibliotek. Alm 1998, s. 6 not 23.

¹⁸ Avbildad i Alm 2002, s. 57.

¹⁹ Johan Samuel Ekmansson ansökte år 1794 om att få inrätta ett tryckeri för att utföra tryckningen av medaljhistorien. Nordström 1972, s. 223 ff.

²⁰ Wiséhn, I.: Kopparstickaren Jacob Gillberg och Gustav III:s medaljhistoria. *SNT* 1995:7.

²¹ Adlerbeth skrev 29/1 1798 att han i ödmjukhet ville "anmäla angelägenheten att samma plåtar, innan afdrag af dem ytterligare tages, måtte undergå en noga Revision". Han hade nämligen "å en och annan af dem werkeligen funnit wissa smärre fel, hwilka för werkets fullkom-

Översikt över planschvarianterna i åtta olika exemplar

Plansch nr	Gravör	KB	KB	KB	KB	KMK	KMK	BH	PGC
		ex A	ex B	ex C	ex D	ex A	ex B	ex	ex
1-8	Gillberg	3	3	3	3	3	3	3	3
9	Gillberg	3	1	3	1	1	1	1	3
10-24	Gillberg	3	3	3	3	3	3	3	3
"23" (= 25)	Gillberg	3	3	3	3	3	3	3	3
26-45	Gillberg	3	3	3	3	3	3	3	3
46	Gillberg	3	3	3	3	2	3	3	3
47-49	Gillberg	3	3	3	3	3	3	3	3
50	Gillberg	3	3	3	2	3	3	3	3
51-72	Gillberg	3	3	3	3	3	3	3	3
73	Heland	3	3	3	3	3	3	3	3
74	Gillberg	3	1	3	3	1	1	3	3
75	Gillberg	3	3	3	1	1	3	1	3
76	Gillberg	3	1	3	3	1	1	3	3
77	Heland	3	1	3	1	1	1	3	3
78	Gillberg	3	1	3	1	1	1	3	3
(79)	Ingår ej	-	-	-	-	-	-	-	-
80	Gillberg	3	1	3	1	1	1	1	3
81	Heland	3	1	3	1	3	1	1	3
82	Heland	3	1	3	1	1	1	3	3
(83-85)	Ingår ej	-	-	-	-	-	-	-	-
86	Gillberg	3	1	3	1	1	1	3	3
(87-89)	Ingår ej	-	-	-	-	-	-	-	-
90	Heland	3	1	3	1	1	1	1	2
(91-100)	Ingår ej	-	-	-	-	-	-	-	-
101	Heland	1	1	2	1	1	1	1	2
(102-104)	Ingår ej	-	-	-	-	-	-	-	-
105	Heland	3	3	2	3	1	1	1	3
(106-109)	Ingår ej	-	-	-	-	-	-	-	-
110	Heland	3	1	3	1	3	3	1	3

lighet nödvändigt tarfwa rättelse". ATA, signum FXI:3 nr 14, KMK. Huruvida några korrigeringar verkligen skett har ej gått att utröna vid jämförelser mellan osignerade / signerade respektive onummerade / nummerade varianter av planscherna.

²² Se förteckningar av G. E. Klemming över befintliga och tilltryckta planscher: ATA, signum FXI: 3, KMK.

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

*Karlavägen 46
Box 5132 • 102 43 Stockholm
Tel. 08-662 62 61
Fax 08-661 62 13*

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR
MEDALJER • ORDNAR**

*Lagerlista över svenska personmedaljer
och numismatisk litteratur*

www.nordlindsmynt.se

Pressklipp 1894

Falskmynt av träbitar, tenn, bly och krita

I Blekinge häktades i förra veckan för myntförfalskning en ung småländsk bondpojke Algot Carlsson. Den häktade blef af stadsfiskalen i Karlshamn underkastad en rad af förhör utan att man kunde utleta sanningen ur hans svar. Han gjorde undflykter, skylde på andra o.s.v.

När han derfor till slut bekände, att han sjelf föröfvat förfalskningarna trodde man honom inte. Då han emellertid påstod sig kunna göra flera penningar, om han blott fick ett par träbitar, litet tenn och bly samt litet malen krita, så anskaffades dessa ingredienser åt honom jemte några snickareverktyg och en smältskopa för att erhålla visshet om, huruvida han ej i denna sin uppgift fore med osanning för att dölja den person, som tillverkat de falska mynten, hvarefter Algot Carlsson uppmanades visa huru han vid tillverkningen af de falska mynten förfarit.

Det visade sig nu, att C. verkligen och detta på ett ovanligt skickligt sätt, som röjer antingen trägen öfning eller en god läromästare, kunde tillverka mynt i obegränsad mängd. Han erkände vidare, att han i sitt hem i Åryd gjort den erforderliga formen och så tillverkat 4 st. enkronor, 2 st. femtioöringar och ett 25-öresmynt.

Tidningsnotis 1894

Dansk Numismatisk Forening – 125 år

FREDAGEN OCH LÖRDAGEN den 26-27 november förra året firade Dansk Numismatisk Forening sitt 125-årsjubileum. Av de nordiska föreningarna är den danska därmed den näst äldsta efter Svenska Numismatiska Föreningen, som stiftades redan år 1873. Efter Danmark följde Finland och Norge åren 1914 respektive 1927.¹

Den 27 november 1885 stiftades *Møntsamlerforeningen i Kjøbenhavn* av tolv numismatiskt intresserade herrar med generalmajoren C. T. Jørgensen som initiativtagare. Jørgensen kom att bli föreningens förste ”formand” eller ordförande. Fyra år senare ändrade föreningen namn till *Den Numismatiske Forening i Kjøbenhavn*. Sitt nuvarande namn fick föreningen år 1960 – med andra ord även ett femtioårsjubileum för *Dansk Numismatisk Forening!* Det var dessutom tjugo år sedan sittande ordföranden Preben Nielsen tillträdde posten. Därmed tangerar han föreningens längsta ordförandeperiod, vilket rekord tidigare innehades ensamt av Martin Petersen som verkade mellan åren 1935-1955.²

Symposium

Festligheterna inleddes redan tidigt på fredagsmorgonen med ett symposium. I själva verket så tidigt att notisförfattaren gick miste om de första föredragen – möjligen också beroende på den ovanligt tidiga och stränga vintern i Sydsverige och Danmark.

Nåväl – efter en kort och uppfriskande promenad från Hovedbanegården i snöglopp anlände jag till det Konglige Danske Videnskabernes Selskabs anrika byggnad på H. C. Andersens Boulevard 35. En stor vestibul med en mycket bred trappa och likaledes schackrutigt golv ledde till Selskabets pampiga sammanträdesrum med långväggens oljemålning i jätteformat föreställande ett möte i kandelabrars sken med ett trettiotal danska celebriteter vid slut-

Preben Nielsen och Torben Juul Hansen, ordförande respektive ledamot i DNF, i samspråk under den danska frukosten. FOTO: J. O. BJÖRK.

tet av 1800-talet. De andra väggarnas putsade pilastrar, takets vitkalkade stuckatur och oljemålning i centrum skapade en mycket högtidlig atmosfär.

Först ut var **Helle Horsnæs**, Nationalmuseet, med *At krydse grænser – Romerske mønter på rejse*.

Frank Pedersen – som publicerat ”1 skilling 1771 med appendix om ½ skilling 1771” – talade om *Danske møntsteders anvendelse af eksterne stempler i slutningen af 1700-tallet*.

SNF:s korresponderande ledamot, tillika medarbetare på Nationalmuseet och redaktör för Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad,

NNUM, Jens Christian Moesgaard, uppehöll sig kring *Harald Blåtands møntvesen*.

Före lunch fick samlaren **Anders Harck** möjlighet att tala om numismatik i vidare mening: *En mangfoldighed af interesser gemmer sig under ordet numismatik*. Ett intressant föredrag med tänkvärdt innehåll.

Efter förmiddagens fyra spännande föredrag – vilka krävde stor koncentration på grund av det för en svensk åhörare i bland svårtydda danska språket – var det skönt att få sträcka på benen. Två smala nästan klaustrofobiska trappor upp i byggnaden serverades frukost, vilket på svenska är liktydigt

Från vänster: Juha Hyötyläinen v. ordf. FNF, Preben Nielsen ordf. i den jubilerande DNF, Jan-Olof Björk ordf. SNF och Allan Hansson ordf. SkNF.

FOTO: J. C. MOESGAARD.

DNF genom Preben Nielsen mottar SNF:s gåva från J. O. Björk.
FOTO: J. C. MOESGAARD.

med lunch. Genom lokalens glastak flödade ett mycket behagligt ljus, vilket kunde behövas denna bistra mörka vinterdag med snöstorm. Inomhus flödade som sig bör i vårt södra grannland den välkända danska gemyten. Till den välsmakande obligatoriska ölen serverades kallskuret: fläskstek dekorerad med valnötter (vad annars?), en kryddstark potatissallad, couscous och en god grönsallad med hasselnötter konkurrerade med mina danska vänner om min uppmärksamhet.

Efter lunchen och en kort improviserad guidad tur av nestorn Jørgen Steen Jensen i ett av byggnadens mera representativa rum vidtog andra halvlek av symposiet.

För svenskt vidkommande gjorde samlaren **Karsten Kold** en rivstart i det att han under sina trettio minuter talade om *Anton Meybusch – international medaljør*. Som bekant skapade denne vid Kungliga Myntet i Stockholm ett antal svenska medaljer men också mynt. Meybusch var dock en stor metropolitan och lämnade förutom i Danmark också högklassiga alster efter sig i bland annat Frankrike och Tyskland. Amatörforskaren Kold har naturligtvis varit i Stockholm och då kunnat konstatera att Kungl. Myntkabinettet äger följande stammar av Meybuschs hand: Karl X Gustav avseende både åt- och fränsidan till medaljen Hild. 59b.³ Detsamma gäller för Karl XI:s Hild. 15, medan samme regents Hild. 27 endast repre-

senteras av den ena stampen. Kolds studier är tänkta att mynna ut i en publikation med den preliminära titeln ”Anton Meybusch fecit”.

När klockan visade 13.45 gjorde sig Nationalmuseets **Gitte Tarnow Ingvardson** redo för sitt anförande: *Nye mønter under gamle gulve – Brakteaterne fra Hedensted Kirke*. Här fick åhörarna bland mycket annat kännedom om hittills okända mynttyper och deras förmodade myntorter. Det var något som intresserade publiken, ty Tarnow Ingvardson fick efter anförandet svara på ett antal initerade frågor.

Näst i tur enligt tidplanen var **Preben Eriksen** med ett stycke 1900-talshistoria. Han uppehöll sig nämligen kring *Invasionsssedler anvendt af Montgomerys 8. og 21 Armé*. Åtminstone undertecknad fick lära sig något nytt, då Eriksen berättade om Montgomerys ”privata” fredsavtal med ett antal länder i Europa som gick stick i stäv med vad de allierades ledare hade beslutat på Jalta. Dessutom behöll tydligen Montgomery originalhandlingarna långt efter kriget!

Slutligen gjorde ännu en korresponderande ledamot i SNF entré. **Michael Märcher**, med Nationalmuseet som yrkesmässig hemvist, talade engagerat kring *Dansk Mønthistorie og Den 1. Slesvigske Krig*.

Sammanfattningsvis kan sägas att symposiet bestod av en lagom avvägd blandning av ämnen och föredragshållare. Hälften av föredragshållarna var professionella numismatiker, medan den andra halvan utgjordes av skickliga amatörforskare. Moderatoren Jørgen Steen Jensen skötte sitt uppdrag klanderfritt och lyckades till yttermera visso hålla tidsschemat på minuten.

Jubileumsreception

Således vidtog klockan 16.00 jubileumsreception. Enligt den skriftliga inbjudan skulle vi alltså de följande knappa två timmarna ägna oss åt ”bogudgivelse, gratulationer og modtagelse af gaver til Dansk Numismatisk Forening”. Till detta serverades välsmakande smittar.

4. Jørgen Steen Jensen guidar i det Konglige Danske Videnskabernes Selskabs lokaler.
FOTO: J. O. BJÖRK.

Jag hade för SNF:s räkning inköpt ett en meter högt (!) champagneglas, som kompletterats med den ingraverade texten: Dansk Numismatisk / Forening / 125 år / [ros] / Gifwen af / Svenska Numismatiska / Föreningen / [SNF:s logga]. Glaset överlämnades i samband med ett kortare anförande, i vilket jag först och främst gratulerade till väl genomförda 125 år samt tackade danska föreningen med dess ordförande i spetsen för ett utmärkt arrangemang. Jag framförde också å SNF:s vägnar en önskan om fortsatt gott och långvarigt samarbete.

Jubileumsmedalj

I samband med och såsom minne av jubileumshelgen gav Dansk Numismatisk Forening ut en medalj. Föreningens egen designer, styrelseledamoten Torben Juul Hansen, har tillsammans med den Kgl. Mønt på ett fyndigt sätt skapat en medalj med bestående dubbelbottnat symbolvärde, se fotot på nästa sida. Försäljningen av de 125 exemplaren à 125 Dkr (!) påbörjades under receptionen. Det bör i sammanhanget påpekas att medaljerna fram till den 1 juni 2011 är reserverade för medlemmar i Dansk Numismatisk Forening.

Detta är föreningens femtonde medalj. Den första präglades redan år 1889 och avbildar stiftaren C. T. Jørgensen. Medaljen är sedan länge slutsåld, men fem exemplar av de

Sten Törngren 90 år

5. DNF:s jubileumsmedalj har formgivits av T. Juul Hansen. Silver, diameter 39 mm.
FOTO: J. O. BJÖRK.

tidigare utgivna finns fortfarande i lager. Den intresserade rekommenderas att besöka Dansk Numismatisk Forenings hemsida, adressen framgår nedan.

Bokutgåva

Enligt föreningens stadgar § 2 Formål (ändamål) gäller följande:

Föreningens formål er at fremme interessen for møntvidenskab og medaillørkunst, hvilket søges nået ved: 1) Udgivelse af numismatiske værker. 2.

I enlighet med stadgarna och lagom till jubileet gav Dansk Numismatisk Forening således ut verket *Fredrik 1's søslinge 1524-1528* av Niels Jørgen Jensen och Mogens Skjoldager.

Här är inte platsen för en recension, men så mycket kan sägas ett den 205 sidor tjocka publikationen är imponerande.

Boken inleds med drygt 110 sidor text inklusive *Deutsche Zusammenfassung*. Det som attraherar notis-

författaren är dispositionen och den mycket tilltalande designen, som för övrigt har skapats av tidigare nämnde Torben Juul Hansen. Vidare intresserar det åttonde kapitlet som behandlar stampstudier. Bland underrubrikerna kan nämnas "Møntfotografering", "Digital stempeltegning", "Sammenligning af stempler" och inte minst "Opbevaring". Författarnas omfattande stampstudier har resulterat i flera stora kopplings-scheman, där alla stampar är avbildade i tecknad form!

Den andra avdelningen utgörs av en katalogdel, där alla kända søslinger från myntorterna Ribe, Ålborg, Kjøbenhavn, Landskrona, Malmö och Ronneby är beskrivna och avbildade på två sätt – fotografiskt och tecknat. Som om inte detta var nog återfinns vi längst bak i boken en cd innehållande bland annat stampkopplings-scheman, konkordanstabeller, referenslitteratur med planscher med mera samt det bästa av allt, "Møntmaterialet". Foto, teckning och förklarande text – allt klart och tydligt redovisat i samma fil som naturligtvis är öppen och sökbar. En fantastisk bok – när får vi se en dylik berörande ett område inom svensk numismatik?

Till sist vill jag nämna att Jørgen Steen Jensen i senaste numret av föreningens tidskrift⁴ tecknat Dansk Numismatisk Forenings historia under de senaste tjugofem åren till vilka Svenska Numismatiska Föreningen ber att få framföra sina hjärtliga gratulationer!

Jan Olof Björk

Noter – källor och litteratur

- ¹ Uppgifterna är hämtade från Nordisk Numismatisk Unions hemsida: www.nnunion.net
- ² Jämför Dansk Numismatisk Forenings hemsida, www.numismatik.dk
- ³ Se B. E. Hildebrands referensverk Sveriges och svenska konungahusets minnespenningar, praktmynt och belöningsmedaljer, första och andra delen utgivna år 1874-1875.
- ⁴ Numismatisk rapport 107, November 2010, sid. 5 ff.

Sten Törngren gratuleras på 90-årsdagen! Här ses Elias Brenner-medaljören Sten Törngren med sin livskamrat Dagny på födelsedagen den 30 november 2010.

FOTO: DAN CARLBERG.

Strandbergs Mynthandel & Aktiesamlaren AB

Värderar, köper och säljer mynt, ordnar, medaljer, aktiebrev, sedlar, äldre handlingar m.m.

www.aktiesamlaren.se

Arsenalsgatan 6 • Box 7377 • 103 91 Stockholm
Tel. 08-611 01 10 • Fax 08-611 32 95

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppge samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel. och fax 046-14 43 69
e-post: siv-gunnar@swipnet.se

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

REGISTER 2010

Artiklar och notiser

	Nr	Sid.
Alm, Mikael Harald Nilsson hedersdoktor i historia vid Uppsala universitet (& Martin Johansson, Hendrik Mäkelær) (<i>Personalia</i>)	1	17
Bergman, Carina Numismatiska biblioteket öppet varje dag på webben!	6	141
Björk, Jan-Olof Nyttillverkade objekt (& SNF:s styrelse)	2	38
Boberg, Anders Det svenska öret – ett minne blott	7	154-155
Borgstrand, Ronny Numismatisk frågesport vid SNF:s julfest den 16 december 2009 (& Bo Gunnarsson, Sven-Erik Olsson)	1	30
Carlberg, Dan En underskön barocksparbössa Jan-Olof Björk 50 år den 17 maj 2010 (<i>Personalia</i>)	3 4	60 92
Carlsson, Per-Göran Auktionsreferat – Samling Bonde del 5 Referat från Symposium. Mynt, makt & människor – vikingatidens silverpenningar SNF:s årsmöte 2010	4 6 8	86-92 125-128 178-179
Castenhag, Lennart Falskmyntning vid Kungl. Myntet på 1740-talet	7	152-153
Ekström, Curt Medalj över nobelpristagaren The Svedberg (<i>Ny medalj</i>) Numismatiska klubben i Uppsala 40 år!	1 2	16 41
Elfver, Frédéric Medalj från SNF till minne av Bertel Tingström (<i>Ny medalj</i>) Ryska guld- och platinamynt. Inventering av beståndet i några större svenska offentliga samlingar	4 5	93 100-105
Gartmark, Peter Kort berättelse om ett mynts vandring	7	160-161
Golabiewski Lannby, Monica <i>Bonddaler, orre och rund karolin</i> – pengar att räkna med på Lapplandsmarknaderna Platsen för Jørgen Kocks myntsmedja i Malmö undersöks Spara och Slösa i kunglig tappning. Personlig betraktelse kring ekonomierna under Gustav I och Johan III Skulptören Robert Nilsson utformade vår sista serie öresmynt <i>Kronjuveler (Ny utställning)</i> Mynt som smaksked i smör Bröllopsmyntet 1907 som brosch Zommärket 1910–2010	1 2 2 2 3 3 4 5	12 31 32-34 34 55 59 79-80 + omslag 108

Penningkors [svar på Anders Huggerts artikel i samma nummer]	6	133
Musiken på bruket – Tumba bruksmuseum (<i>Ny utställning</i>)	7	157
Upp och ner – pollettsystemet vid Katarinahissen orsakade bekymmer för resenärerna	7	162
Sedelförfälskning 1899	7	164
Drottning Lovisa Ulrikas eleganta boksamling i Kungl. Myntkabinetet	8	172-173
<i>Julsaga 1931</i> [Karla Rönne: En skatt som förde lycka med sig]	8	188-189
Gunnarsson, Bo		
Numismatisk frågesport vid SNF:s julfest den 16 december 2009 (& <i>Sven-Erik Olsson, Ronny Borgstrand</i>)	1	20
Fredriksborg – vindsfynd och vidlyftiga affärer i Västsverige	4	76-78
Hassel, Theodor		
Rapport från Frimynt 2010	5	107
Heijne, Cecilia von		
En helg på Västkusten i numismatikens tecken	2	40
Michael Märcher har disputerat (<i>Personalia</i>)	3	63
Hemmingsson, Bengt		
Medaljaskar i Nordiska museet – en komplettering	3	61
Adolf Fredrik Ristell och det kluvna myntet	6	134-136
Haupts medaljskrin till den kungliga gåvan år 1780	7	149-150 + omslag
Hernqvist, Thomas		
Lingonbacka pappersbruk [pollett]	1	11
Engelska flottans bombardemang av Alexandria 11 juli 1882	5	106-107
Huggert, Anders		
Kyrk- och marknadsplatsen Lyksälie på 1600 – 1700-talen. 3 skilling 24 öre kopparmynt – ett säreget belopp noterat i Lycksele tingsrätt 1701	1	6-10 + omslag
”Slant, dansk, av silver från 1655, amulett” – efterlyselse	6	132-133
Kommentar	6	133
Johansson, Martin		
Harald Nilsson hedersdoktor i historia vid Uppsala universitet (& <i>Mikael Alm, Hendrik Mäkeler</i>) (<i>Personalia</i>)	1	17
Samuel Pozzi – en bortglömd gigant?	4	85
Lagerqvist, Christopher		
Nya tigrar i ekonomin? Om BRIC-ländernas möjligheter att utmana världens ledande ekonomi (<i>Ny utställning</i>)	8	183
Lagerqvist, Lars O.		
Karlbergs kungliga distinktionstecken	3	56-57
Ericson igen – sjätte och sista auktionen (<i>Auktioner</i>)	4	81
<i>Rättelse</i> [Auktionsreferat – Samling Bonde del 5, 2010:4 s. 86]	6	141
<i>Rättelse</i> [Fler falska mynt, 2010:5 s. 105]	6	141
Karlbergs distinktionstecken – på ett porträtt!	7	161
Vera Hatz 15 augusti 1923 – 18 oktober 2010 (& <i>Brita Malmer</i>) (<i>Personalia</i>)	8	182-183
Julius Haganders samling (<i>Auktioner</i>)	8	186
Lamm, Jan Peder		
Carlo Landbergs 50-öring	4	80-81
Guldmynt, marsipangrisar och abiturienter	8	186
Lind, Lennart		
Rennweg 44 – platsen för ett denarfynd i Wien 1989. Trajanus’ indragning av äldre mynt år 107 och den romerska denarens vikt	3	52-55 + omslag
Lindquist, Åke		
Annorlunda användning av ett mynt	8	185

Magnusson, Gösta Riksvapnen på de isländska mynten	8	176-177
Malmer, Brita Vera Hatz 15 augusti 1923 – 18 oktober 2010 (& <i>Lars O. Lagerqvist</i>) (<i>Personalia</i>)	8	182-183
Miksche, Gerhard Samuel Pozzi i Sverige	5	110
Mäkeler, Hendrik Harald Nilsson hedersdoktor i historia vid Uppsala universitet (& <i>Mikael Alm, Martin Johansson</i>) (<i>Personalia</i>)	1	17
Nilsson, Hasse En papperspollett från Gustav Barrdahls Frisersalong	6	131
Olsson, Sven-Erik Numismatisk frågesport vid SNF:s julfest den 16 december 2009 (& <i>Bo Gunnarsson, Ronny Borgstrand</i>)	1	20
Serrestam, Sonny <i>Wexiö gymnasii myntkabinett</i> i september 2010	7	156-157
Sievers, Gunnel FIDEM XXXI – Internationell medaljkongress och utställning i sommar i Tammerfors, Finland	2	39
Strandberg, Marita Ny katalog om historiska aktier (<i>Boktips</i>)	5	105
Svenson, Ingemar SNF 158 – en rekordauktion! Kopior av norska kronmynt Fler falska mynt Att samla numismatisk litteratur Myntauktioner i Sverige, auktion 2	1 2 5 5 6	18-19 38 105 109 136-138
Tagesson, Magnus Årsberättelse för år 2009 avgiven av styrelsen för Svenska Numismatiska Föreningen	3	66-69
Thelin, Bernt Källarmästaren "Spandérsson" i Lund [polletter]	1	14-15
Wettmark, Martin Dyrt finskt provmynt	7	161
Wijk, Magnus Det är aldrig fel med en Brenner!	1	13
Wiséhn, Eva En framsynt prästmans myntsamling Den något spar – han något har ... Grisen Rachel i Seattle	6 8 8	129-131 + omslag 184 + omslag 189
Wiséhn, Ian Många har snart blivit en enda – Riksbankens kontor för kontanthandling Gustav I Vasa och hans mynt under 1520-talet Gustav I:s riksdalermynt Från Gustav I till Gustav V och ett antal andra kända svenskar – Kungl. Myntkabinettets brevkortsserier från 1940- och 1950-talen Johan III:s myntning 1568-1592 – kort översikt En välgörenhetspollett från Strömsbergs bruk i Uppland 50-öringen går nu i graven! Pennyväxling med flyende danskar Värdepapper från Göteborg med sedelkänsla	1 2 3 3 4 5 5 6 7	17 28-31 + omslag 58-59 62 82-85 110 115 138 151

Den norske postmästaren Ludvig Malthes mynt- och medaljsamling	7	158-159
Medaljsamlaren Signe Stevelius	7	159
Augustus Saint-Gaudens – medaljkonstnären som var Anders Zorns vän	8	174-175
Kaffe med knorr i Hallstahammar – två ovanliga papperspolletter från 1800-talet	8	180

Utan angiven författare

Rekordstor romersk skatt! (<i>Pressklipp 2010</i>)	5	115
--	---	-----

NYTT OM BÖCKER – RECENSIONER – BOKTIPS

Ciolek, R.: <i>Die Fundmünzen der römischen Zeit in Polen. Schlesien.</i> 2008. (Lennart Lind)	2	42-43
Gullbekk, S. H.: <i>Pengevesenets fremvekst och fall i Norge i middelalderen.</i> 2009. (Cecilia von Heijne)	6	140-141
Gustavsson, K.: En årans och lärdomens man. Bror Emil Hildebrand och Krapperup. 2009. (Bengt Hemmingsson)	7	163
Isaac, A.: <i>Minnen. Ett judiskt äventyr i svenskt 1700-tal.</i> 2008. (Bengt Hemmingsson)	3	65
Kleberg, J. M.: <i>Numismatic Finds of the Americas. An Inventory of American Coin Hoards, Shipwrecks, Single Finds and Finds in Excavations.</i> 2009. (Ian Wiséhn)	3	64-65
Menzinsky, H.: <i>En studie av Karl IX:s mynthistoria.</i> 2007. (Bengt Hemmingsson)	5	112-115
Romanowski, A.: <i>Die Fundmünzen der römischen Zeit in Polen. Rechtsufriges Masowien und Podlachien.</i> 2008. (Lennart Lind)	2	42-43
Svensén, B.: <i>Årans och minnets valuta. Svenska Akademiens minnespenningar 1786-2009.</i> 2010. (Martin Johansson)	8	180-181
Tas, M.: <i>Rekenpenningen. 540 rekenpenningen van de zestiende en eerste helft van de zeventiende eeuw.</i> 2009. (Monica Golabiewski Lannby)	1	13

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

presenteras även på Svenska Numismatiska Föreningens och Kungl. Myntkabinettets hemsidor: www.numismatik.se respektive www.myntkabinettet.se.

Den tryckta tidskriften kommer ut första veckan i februari – maj, september – december. På hemsidorna kan man sedan ta del av SNT i lågupplöst pdf-format.

1/12 sida
47x50
mm:
250 kr

1/8 sida
72x50
mm:
350 kr

1/6 sida
47x105
mm:
400 kr

1/4 sida
72x105
mm:
600 kr

1/2 sida
151x105
mm:
1.200 kr

Helsida
151 x 214 mm:
2.000 kr

2:a och 3:e omslags-
sidan:
2.500 kr
4:e omslagssidan:
5.000 kr

Annonser på årsbasis får 20 % rabatt.

Kontakta föreningens kansli,
e-post: annons@numismatik.se

Annonstopp senast den 1:a i månaden före utgivning.

Enskilda SNF-medlemmar erbjuds gratis annons med högst tre rader att köpa, sälja eller byta samlarobjekt.

Annonser som inte är förenliga med SNF:s, FIDEM:s och AINP:s etik avböjs.

Lidingö – aktiebrev, broavgift och spårvagnsbiljetter

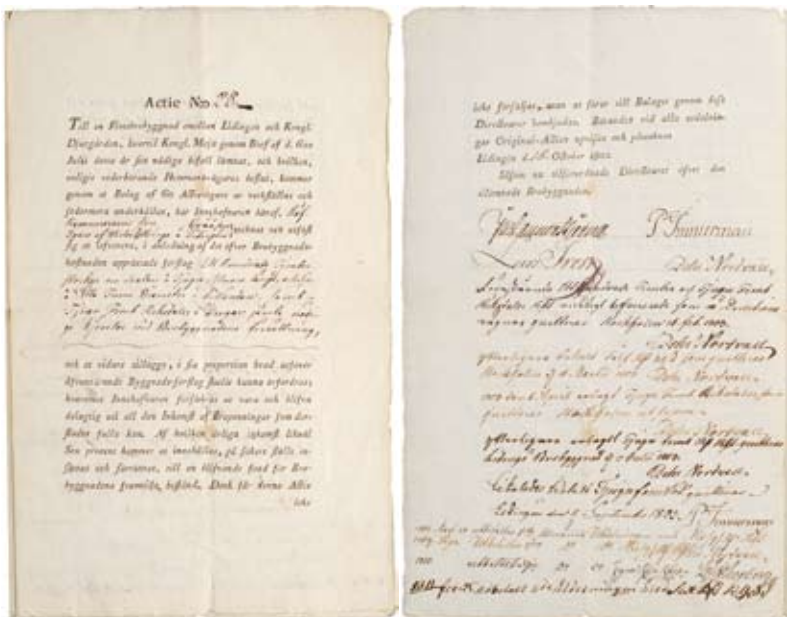
O storverk! Lyckas brobyggnaden, blir visst Lidingön en förstad till Stockholm. Men att bygga sig till sjöbotten är icke mindre vanskeligt än bygga slott i luften. Uttalande av Lidingöprosten J.P. Wallensteen, i början av 1800-talet.

Lidingö ligger strax nordöst om Stockholms centrum. Det utmärkta läget har gjort ön populär för den som önskat sig en naturskön bostadsort nära storstaden. I dag bor drygt 40 000 personer på ön, som förbinds med Stockholm av den 997 meter långa Lidingöbron. Lidingö började bebyggas med sommarvillor vid mitten av 1800-talet.

Under långa tider var det endast med båt eller färd över isen som gjordes kontakter möjliga mellan Lidingö och fastlandet. Det var vid Ropsten som man tog en färjebåt över till ön. Namnet Ropsten representerar en vanlig ortnamnstyp. Namnen på ”Rop-” och ”Ropare-” anger att man från platsen har ropat efter båt för att komma över ett vattendrag.

År 1794 fick Lidingöborna tillåtelse att bygga en flottbro med brofäste på Djurgårdens strand vid nuvarande Lidingöbro värds hus; man fick rätt att anlägga väg från bron till nuvarande Djurgårdsbrunnsvägen. Bron var klar i augusti 1803. I samband med Värtahamnens anläggande inköptes den av staden. Denna flottbro var förmodligen världens längsta med sina 800 meter. Den drygt femtioåriga flottbron slogs emellertid sönder av en vårstorm den 5 april 1858. Man lappade och lagade, men till sist revs de sorgliga resterna och ersattes 1884 av en ny flottbro mellan Ropsten och Torsvik på Lidingö.

Stockholm växte och behovet av bostäder ökade. I och med att Lidingö Villastad började utbyggas blev behovet betydligt större när det

Aktiebrev från 1802 gällande byggandet av en flottbro. KMK.

gällde fungerande kommunikationer. År 1907 startades spårvägstrafik på Lidingö och samma år började man frakta vagnarna över med färja mellan Islinge och Ropsten. Det var en besvärlig och tidsödande procedur som säkert också kunde vara farlig. Många gånger var det översvämning på bron vilket gjorde transporterna ännu vanskligare.

Arbetena med en fast bro påbörjades 1917. Så småningom blev även denna bro otillräcklig. Den var planerad att klara cirka 20 000 invånare på ön – endast cyklister och få bilar! År 1971 öppnade en ny bro för trafik.

Aktiebrev

Som ett mycket konkret minne från byggandet av den första bron finns i

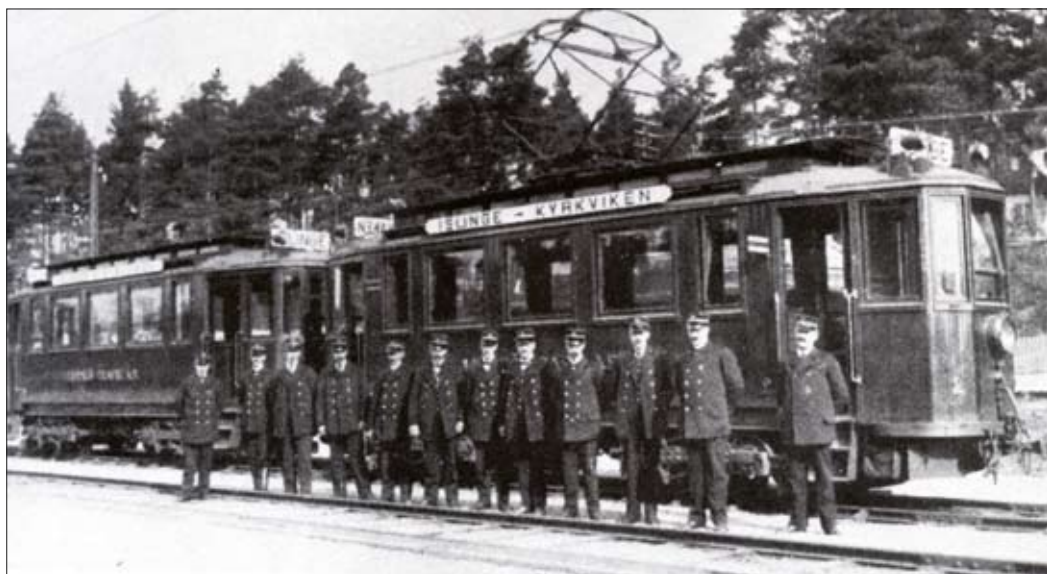
Koppartryck som visar den förstörda Lidingöbro efter stormen den 5 april 1858. Konstnären bakom bilden är den kände målaren Marcus Larsson (1825-1864).

Kungl. Myntkabinetts samlingar ett ovanligt aktiebrev som är undertecknat 15 oktober 1802. (Se bild på föregående sida.) Museets aktiebrev har nr 28 och texten på framsidan inleds enligt följande:

Till en Flottbrobyggnad emellan Lidingön och Kongl. Djurgården, hvartil Kongl. Maj:t genom Bref af d. 6:te Julii detta år sitt nådiga bifall lämnat, och hvilken, enligt vederbörande Hemmans-ägares beslut, kommer genom et Bolag af Actie-ägares beslut at verkställas och sedermera underhållas.

För flertalet aktieägare var insatsen något annorlunda i förhållande till vad som var vanligt när man köpte delar i ett bolag. De skulle nämligen betala 25 riksdaler specie i kontanter men dessutom 100 timmerstockar ”jämta nödige körslor vid brobyggnadens förrättning”.

På sätt och vis känns det naturligt att aktieägaren hjälpte till med virket till bron. Aktieägarna hade även åtagit sig att vid behov satsa ytterligare pengar i brobolaget. En positiv sak var att innehavarna av aktiebrev skulle få dela på inkomsterna av de så kallade bropenningarna.

Framför spårvagnen som gick mellan Isunge och Kyrkviken paraderar uniformerad personal. Året var 1917. Spårvagnar ska ha varit betydligt modernare än de små blå vagnar som användes i Stockholms spårvägstrafik. Ur Ljungberg 1977.

Broavgift

När vi så kommer in i 1900-talet ordnade Lidingsöbrostyrelsen med en liten vaktkur på bron där en biljettförsäljare stod redo att ta emot betalningar för dem som skulle ta sig över bron. Det var aldrig populärt med denna avgift och många yngre försökte springa förbi utan att betala. Det fanns olika avgifter, men här intill avbildas en biljett gällande "tvåspånt fordon och automobil". Avgiften var 50 öre. Nederst på biljetten finns en text som i dag känns onödigt byråkratisk: "Kvittot skall avrivas från blocket och makuleras i trafikantens närvaro samt förvaras under färden och på begäran uppvisas för kontrollör". Gäende och cyklister betalade 25 öre.

Biljettförsäljaren med sin väska. Året var 1925 och bilden är tagen den sista dagen på flottbro nr 2 som varit i tjänst sedan 1883. Ur Ljungberg 1977.

Spårvagnsbiljetter

Under 1920-talet trafikerades den nya bron (färdigbyggd 1925) av Lidingöbanans spårvagnar. (Se bilden nedan till vänster.)

Spårvägsförbindelsen gick över Ropsten, Lidingövägen, Sturegatan och hela vägen till Humlegårdsgatan alldeles bredvid Stureplan. Norra och södra ön trafikerades av linje 20 respektive 21. Fortfarande finns den ena spårvagnslinjen kvar med trafik från Ropsten och till olika stationer på den södra sidan av ön.

Exempel på så kallade partibiljetter och spårvagnsbiljetter presenteras här intill. Privat ägo.

Ian Wiséhn

Litteratur

Golabiewski, M. & Wiséhn, I.: *Stockholmspolletter. Annorlunda pengar i fabrikörens och fattigas stad.* Nr 3A.50 samt 5A.7. 2010.

Ljungberg, G.: *Lidingö genom tiderna. En berättelse i ord och bild.* 1977.

Strandberg, B. m.fl.: *Svenska aktiebrev – före 1850.* 1991.

Wedberg, B.: *Lidingöbro för hundra år sedan.* 1925.

Avslutningsvis visas till vänster Gamla och Nya Lidingö bro sida vid sida avbildade på ett vykort stämplat Lidingö Villastad den 10 september 1925. Förlag Nordisk Konst, Stockholm.

FOTO: GABRIEL HILDEBRAND.
SKANNING OCH REPRO: MGL.

Medlemmar i
Svenska Numismatiska Föreningen
är, som del av Nordisk Numismatisk Union,
välkomna att bjuda på auktionerna i

**SKÅNES NUMISMATISKA
FÖRENING**

Auktionslistor finns på Internet via
<http://hem.bredband.net/b592100>

MYNTMÄSSA I BORLÄNGE

Lördag 2 april 2011
kl. 10.00 – 16.00

Liljegården
Borganäsvägen 22

Falu-Borlänge Myntklubb

fb.myntklubb@gmail.com
www.fb-myntklubb.se

Nytt om böcker

Tuukka Talvio: Antellin rahakoe-koelman ruotsalaisten rahojen luettelo – Förteckning över Antellska myntsamlingens svenska mynt. Kristiina ja Kaarle X Kustaa – Kristina och Karl X Gustav 1632-1660. Utgiven av Museiverket, Finlands nationalmuseum. Helsingfors 2009. Inbunden, 201 sidor. ISBN 978-951-616-199-3. Pris 53 €.

ÄNTLIGEN HAR EN NY VOLYM av den Antellska myntsamlingen utkommit från trycket och denna gång genom fil. dr Tuukka Talvios försorg vid Finlands nationalmuseum. Outi Järvinen har svarat för bilderna och del av redigeringen. Layouten är gjord av Hanna Suihko.

Herman Frithiof Antells (1847-1893) storartade samling av svenska mynt tillhör onekligen en av de mest omfattande utanför Kungl. Myntkabinetts samlingar i Stockholm. Tanken var att Antell skulle publicera en katalog över sin samling, men han avled innan detta kunde verkställas. Samlingen testamenterades till Finlands nationalmuseum.

Föreliggande volym utgör en fortsättning på de tre tidigare publicerade delarna (del I: 1908, del II: 1906, del III: 1936), vilka behandlade perioden vikingatid/medeltid fram till 1632. Tack vare ett generöst anslag från Gunnar Ekströms stiftelse för numismatisk forskning har arbetet med denna volym kunnat genomföras.

Boken inleds med ett förord som följs av en läsvärd inledning om samlaren Antell och katalogens utformning (s. 26-33 för det svenska avsnittet). Därefter följer ett kortare avsnitt om Sveriges mynt 1632-1660 (s. 33-41) och provenienserna (s. 42-43). Bibliografi och konkordans (s. 48-55) avslutar textdelen av boken.

Katalogen presenteras uppdelad på regenterna Kristina (s. 56-175) och Karl X Gustav (s. 177-201). Texten är på såväl finska som svenska, därtill finns det en engelsk *summary*. Typografin är frikostigt luftig och boken är nästan i samma format som tidigare utkomna volymer. Bokbandet är ett tåligt linneband i en tilltalande röd färg.

Totalt presenteras nu 371 mynt från Kristina och 55 mynt från Karl X Gustav på sammanlagt 62 planschidor. Mynten är arrangerade efter

metall och nominal, precis som i de tidigare volymerna. Samtliga exemplar är avbildade i tydliga svartvita fotografier i skala 1:1 och i inledningen står det att *"I vetenskapliga publikationer har man [...] i allmänhet föredragit svartvita bilder, och i det här fallet kan detta val också försvaras med den ojämna färgen för många av samlingens silvermynt"* (s. 32). Den ojämna färgen på en stor del av silvermynten beror på felaktiga förvaringsförhållanden under perioden 1914-1925, då mynten låg nedpackade i väntan på flytt till det nya myntkabinettet. Mynten förvarades då i lådor med tidningar som packmaterial, vilket medförde att de blev svärtade.

Här skall framhållas att två viktiga kategorier är undantagna i publikationen och det gäller besittningsmynten och plåtmynten från de aktuella regenterna. De förstnämnda mynten skall publiceras i särskild ordning. Talvio skriver: *"Meningen är, att besittningsmynten från 1561-1808 senare skall publiceras i en egen del av katalogen. Plåtmynt samlade Antell inte systematiskt, så de har inte samma betydelse för samlingen som de vanliga mynten"* (s. 31). Man kan givetvis ha synpunkter på att ovanstående kategorier har utslutits, men författaren för fram sina argument.

Respektive mynt presenteras genom att omskrifterna återges samt att vikten och stampställningen (där så är befogat) anges. I förekommande fall är stampidentitet också angiven.

Några iakttagelser som läsaren av verket noterar är bland annat frånvaron av referenser vid de enskilda exemplaren. Varför finns det till exempel inga referenser till den klassiska SM-boken (Ahlström et al. 1976) med i katalogen? Denna typ av referens kunde man lätt fört in i den i övrigt föredömliga konkordansen (s. 52-54), där följande tas upp: numreringen i publikationen, numreringen i den ursprungliga publikationen samt provenienserna – vilka är många och spännande – bland andra namnkunniga herrar såsom A. W. Stiernstedt, A. Santesson, C. Hammer, A. Benzon, J. F. H. Oldenburg med flera.

Publicerandet av den Antellska myntsamlingen är en prestation i sig med tanke på att den tillgängliga personalstyrkan vid myntavdelningen på Finlands nationalmuseum aldrig har varit särskilt stor.

En annan tanke som slår under-tecknad är hur tiderna förändras, men att publicerandet av kataloger över enskilda samlingar består. För

i tiden, då övergripande referensverk inte fanns tillgängliga (än mindre illustrerade referensverk) för samlare och institutioner, fyllde katalogerna en mycket viktig roll som materialpublikationer. Vår tid uppvisar en mångfald av tryckta, rikt illustrerade, publikationer i form av utställningskataloger, monografier, auktionskataloger och motsvarigheter på Internet.

Katalogen som ett monument över samlingen skapare kvarstår dock. För Sveriges vidkommande dras tankarna till storsamlaren Sven Svenssons (1855-1928) numismatiska samlingar och motsvarande tankar om publicering. Kanske får vi nöja oss med en framtida publicering av ett urval objekt eller en internetversion av Ulla. S. Linder-Welins förteckning (dagtecknad 1936) över samlingen.

AVSLUTNINGSVIS kan man bara instämna med Talvio i förordet, där han skriver att: *"När den fjärde delen nu slutligen kommer ut ser den naturligt nog mycket olik ut än de första delarna som började publiceras över hundra år sedan. Detta gäller framför allt illustrationerna men också t.ex. proveniensuppgifterna"*. Vidare skriver Talvio att det också kan bli aktuellt att på nytt publicera en del av materialet som ingår i de tidigare delarna.

Undertecknad ser fram emot kommande volymer av den Antellska samlingen.

Frédéric Elfver

NUMISMATISK FRÅGESPORT vid SNF:s julfest 15 december 2010

Fråga 1

I samband med kronprinsessan Victorias och Daniel Westlings bröllop gav Myntverket i Eskilstuna ut jubileumsmynt i valörerna 300 kr och 4000 kr. På åtsidan porträtteras brudparet och på fränsidan avbildas kronprinsessans vapen omgivet av fjärilar. Hur många är fjärilarna?

- 1. 3 st
- X. 4 st
- 2. 5 st

Fråga 2

Det är aldrig fel med en Brenner! Genom Nils Keders försorg utkom en andra upplaga av Brenners *Thesaurus Nommorum Sueo-Gothicorum ...* Den trycktes år 1731. Var trycktes den?

- 1. Uppsala
- X. Stockholm
- 2. Åbo (Finland)

Fråga 3

Hur många cent är en amerikansk *dime*?

- 1. 50 cent
- X. 20 cent
- 2. 10 cent

Fråga 4

Under 2010 har SNF låtit prägla en medalj över den kände uppsalaprofilen Bertel Tingström på den ena sidan och en känd port i Uppsala på den andra sidan. Porten återfinns på?

- 1. Uppsala slott
- X. Universitetsbiblioteket Carolina
- 2. Gustavianum

Fråga 5

Hur många medaljer har Carl Milles utfört?

- 1. 6 st
- X. 9 st
- 2. 11 st

Fråga 6

Under Karl XIV Johans och Oscar I:s regeringstid präglades 4 dukater med åtta olika årtal. Vilka år skedde den första och sista präglingen?

- 1. 1837-1852
- X. 1838-1852
- 2. 1837-1850

Fråga 7

Med vilken guldhalt utmyntades Carl XIV Johans och Oscars I:s 4-dukater?

- 1. 97,6%
- X. 92,6%
- 2. 82,6%

Fråga 8

Under det sena 1800-talet förekom det att man bildade föreningar/sällskap, där medlemmarnas vid starten enda gemensamma var att de var födda samma år. En av de mera kända är "1880-års män". När medlemmarna år 1930 fyllde femtio år, lät de en känd svensk skulptör göra en medalj att delas ut med uppvaktning på födelsedagen. På medaljens ena sida sågs storken komma med jubilarer som lindebarn. På andra sidan avbildades år 1880-års största händelse i Stockholm: Nordenskiöld's återkomst med ångaren Vega efter att ha fullbordat Nordostpassagen. Vem var medaljens konstnär?

- 1. Carl Milles
- X. Gösta Carell
- 2. Carl Eldh

Fråga 9

Under vilken regent slogs Sveriges sista/ senaste örtug?

- 1. Gustav I Vasa
- X. Johan III
- 2. Sigismund

Fråga 10

Av vad som är känt så begagnades vid

Thorsby värdshus, Värmland, i slutet av 1700-talet en dryckespollett. För vilket dryckesslag gällde den?

- 1. Öl
- X. Svagdricka
- 2. Brännvin

Fråga 11

Under 2010 upphörde 50-öringen att vara giltigt betalningsmedel och därmed avslutades även den nästan femhundra år långa myntningen av öresvalörer. När slogs den första 50-öringen?

- 1. År 1776
- X. År 1857
- 2. År 1873

Fråga 12

Sedan några år tillbaka pågår ett projekt, vars uppdrag är att skapa ett heltäckande standardverk över den svenska mynthistorien, från Olov skötkonung till och med Carl XVI Gustaf. Sammanlagt är sex volymer planerade, varvid Vikingatiden, författad av f.d. museichefen professor emerita Brita Malmer, är den senast utgivna. Under hur många år av vikingatiden myntades silver i Sigtuna?

- 1. Ca 35 år
- X. Ca 135 år
- 2. Ca 235 år

Fråga 13

Den 26-27 november i år högtidlighöll vår danska systerförening sitt 125-årsjubileum. Namnet, Dansk Numismatisk Förening, tog man inte förrän 1960. Vad kallade man sig när den bildades?

- 1. Den Numismatiska Foreningen i Kjøbenhavn
- X. Møntsamlerforeningen i København
- 2. Danmarks Forenede Numismatikere

Sammanställt av
Sven-Erik Olsson och Magnus Wijk

2=8
7=6
1=1
12=1
11=1
X=0
10=1
X=6
2=8
1=2
2=X
3=2
4=2
5=2
6=1
7=1
:DVA

VÄLKOMNA TILL

Kungl. Myntkabinettets museibutik

Slottsbacken 6
Gamla Stan
Stockholm

Bli medlem i

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Årsavgiften är 250 kr.
Som medlem får Du
SNT automatiskt!

Du kan också prenumerera på SNT
för endast 200 kr per år.

www.numismatik.se

Blind positivspelare fann stor silverskatt

I justitierådet J.O. Wedbergs klipp-samling från förra sekelskiftet kan man hitta en hel del pärlor. Ett skattfynd i Pommern med en blind positivspelare och en gammal trästubbe inblandad hör sannerligen till dessa.

Ett betydande silfverfynd gjordes nyligen vid godset Pratzig i Pommern, hvilket tillhör en grefvinna Flemming.

En blind positivspelare hade slagit sig ned på en gammal trästubbe och satt i brist på annan sysselsättning och kraftsade med fingrarna i marken. Han hittade då plötsligt en silfverslant, och detta gaf anledning till närmare efterforskningar.

Det från nionde eller tionde se-klet e.Kr. härrörande fyndet är det största, som man någonsin gjort i Pommern, där eljes anträffats gan-ska många fornfynd. Det består dels af silfvermynt, flere tusen stycken, dels af smycken af samma ädla me-tall, bäggedera af arabisk härkomst. Smyckena äro af växlande art, hals-ringar, spännen, diadem, örhängen, armringar, broscher, knappar m.m., antingen arbetade i filigran eller be-stående af drivvet silfver. Hästhufvudet är den mest använda dekorativa bilden.

Somliga af föremålen tyckas hvad förarbetandet angår tyda på nordiskt ursprung, säger en platstidning, men torde dock liksom de andra af arabi-ska handelsmän förts in i landet.

Mätte positivspelaren ha fått en rejäl belöning för sitt fantastiska fynd. Notisen var införd i en inte namngiven dagstidning år 1897.

MGL

Positivspelare vid 1800-talets mitt, då många tyska musikanter sökte sig till Sverige. Detalj ur litografi av R. W. Ekman 1847.

10 öre 1744 i mässing – av Claes Holm?

10 öre 1744. Mässing. Ur Antikörens auktionskatalog 1999, nr 238.

Något förstorad. FOTO: ULF OTTOSSON, ANTIKÖREN.

På Antikörens auktion nr 23 per den 12 juni 1999 såldes ett förfalskat 10 öre sm 1744. Myntet är gjort av mäs-sing och enligt auktionskatalogen är det möjligt att myntet har varit för-silvrat. För objekt nr 238 i auktions-katalog nr 23 kan vi läsa:

Samtida förfalskning. 10 öre SM 1744. Präglad i mässing med skick-ligt utförda stamper. Svängd 7:a i årtalet (förekommer endast 1739-40). För äkta mynt – jämför t.ex. Ahl. 32:393 och 37:564. Likvända sidor: 6,80 g. Jmf. SM 126. [...]

Svag antydan till försilvring. 1+ - 60 Detta exemplar är stämpelidentiskt med a) E. Ekström 1978, nr 201 – silver?? (förmodligen också falskt!) [...]

Om man jämför bilderna av mäs-singsförfalskningen med det falska 1 öre 1744 som dök upp på en Internet-auktion 2010 är likheterna tydliga:

- *De grovt tillskurna (och säregna) sveakronorna är identiska.*
- *Den svängda 7:an i årtalet före-kommer på bägge mynten (som en-ligt författaren till auktionskatalogen annars endast ska förekomma 1739-1740).*

Mycket talar för att samma stam-par använts till dessa bägge förfalskningar.

En fråga för framtida forskning är huruvida dessa förfalskningar med årtalet 1744 tillverkades före 1741. Om det var så, måste myntdrängen Claes Holm ha antedaterat några av sina förfalskningar och gömt undan dem för kommande försörjning. Den teorin gör det möjligt att ställa Claes Holm ensam till svars för falskmynt-ningen vid Kungliga Myntet. Men för att åstadkomma detta måste han ha skapat sina egna stamper – och skulle detta kommit till Slottsrettens känne-dom skulle han på inga villkor sluppit undan dödsstraff.

Lennart Castenhag

Mer att läsa i SNT:

Castenhag, L.: Falskmyntning vid Kungl. Myntet på 1740-talet. SNT 2010:7 s. 152-153.

Hemmingsson B. & Carlsson, P-G.: Myntdrängen och falskmyntaren Claes Holm. SNT 1998:6 s. 144-146.

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt Sedlar Medaljer
Ordnar Nälmärken

Öppettider:
Vardagar 10.00 – 18.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-411 50 81
Fax. 08-411 52 23

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Olympiska föremål

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel. 08-411 08 07

Öppet: måndag-torsdag 11-13

TILLBEHÖR FÖR MYNT, FRIMÄRKEN OCH VYKORT

till lågpris

HF FRIMÄRKEN

Lurendalsvägen 7, 439 62 Frillesås

Tel. 0340-65 04 57

www.hffrimarken.com • info@hffrimarken.com

HB MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96

Box 19 507
S-104 32 Stockholm 19

T-Rådmanngatan (uppgång Handelshögskolan)
☎ + fax 08-673 34 23

*Svenska och utländska mynt, sedlar och ordnar,
militaria och nälmärken, medaljer*

Öppet: vardagar 11-17, fredag 11-15

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av för närvarande 21 mynthandlare i flera olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige.

Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

ANTIKBODEN

Kyrkogatan 2
222 22 LUND
Tel. 046-12 99 00

BESO UR & ANTIK AB

Bertil Svensson
Västra Hamngatan 6
411 17 Göteborg
Tel. 031-13 94 84
besour@telia.com - www.besour.se

HAMRIN & SVAHN MYNT AB

Sjöberg 1
147 91 GRÖDINGE
Tel. 08-732 66 86, 070 212 64 55
christian.hamrin@telia.com

H & J:S NUMISMATIK HB

Jimmy Häggqvist
Box 43
310 20 Knäred
jimmy@collectia.se

KARLSKRONA MYNTHANDEL AB

Hantverkaregatan 11
371 35 KARLSKRONA
Tel. 0455-813 73
lennart@mynt.nu - www.mynt.nu

RUNE LARSSON MYNTHANDEL

Stora Brogatan 14
Box 98
503 06 BORÅS
Tel. 033-41 03 15

LUNDS MYNTHANDEL

Klostergatan 5
222 22 LUND
Tel./fax 046-14 43 69
siv-gunnar@swipnet.se

AB MALMÖ MYNTHANDEL & VYKORTSANTIKVARIAT

Sven Gunnar Sandberg
Kalendergatan 9
211 35 MALMÖ
Tel. 040-611 65 44

J. MELIN MYNT

Koltrastvägen 23
370 24 NÄTRABY
Tel. 0455-155 99

HB MYNTINVEST CORONA

Ö. Storgatan 20
611 34 NYKÖPING
Tel./fax 0155-28 63 25
corona-coin@swipnet.se
http://home.swipnet.se/corona_coin

HB MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96, Box 19 507
104 32 STOCKHOLM
Tel./fax 08-673 34 23

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46,
Box 5132
102 43 STOCKHOLM
Tel. 08-662 62 61, fax 08-661 62 13
info@nordlindsmynt.se
www.nordlindsmynt.se

NORRTÄLJE MYNTHANDEL

Nils Ferlins gränd 1
Box 4
761 21 NORRTÄLJE
Tel. 0176-168 26, fax 0176-168 56
info@mynt.se - www.mynt.se

NUMIKON

Stefan Jonasson / Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3
411 39 GÖTEBORG
Tel. 031-20 81 11
ticalen@gmail.com

PECUNIA MM HB

Farinvägen 8
245 33 STAFFANSTORP
Tel./fax 046-25 21 19
mattsson.g@telia.com

J. PEDERSEN MYNTHANDEL

Norra Strandgatan 30
Box 1320
251 13 HELSINGBORG
Tel./fax 042-12 25 28
pedersen.mynt@telia.com
www.jpetersen.se

SELINS MYNTHANDEL AB

Regeringsgatan 6
Box 16 390
103 27 STOCKHOLM
Tel. 08-411 50 81, fax 08-411 52 23
www.selinsmynthandel.se

STRANDBERGS MYNTHANDEL & AKTIESAMLAREN AB

Arsenalsgatan 6
Box 7377
103 91 STOCKHOLM
Tel. 08-611 01 10, 611 58 20
Fax 08-611 32 95
info@aktiesamlaren-bjb.se
www.aktiesamlaren.se
www.strandbergs-mynt.se

TAMCO NUMISMATICS

Box 6235
102 35 STOCKHOLM
Tel. 070 631 58 09
tamco.num@telia.com

TICALEN MYNTHANDEL

Stureplatsen 3
411 39 GÖTEBORG
Tel./fax 031-20 81 11
ticalen@gmail.com

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

Vasagatan 42
Box 490
101 29 STOCKHOLM
Tel. 08-411 08 07, fax. 08-21 21 96

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Sjöberg 1 • 147 91 Grödinge • Tel. 08-732 66 86 • 070 212 64 55

www.mynt.nu/smf/

AURUM AUKTIONER AB
stockholm

Myntauktioner i Stockholm

Inlämning pågår!

*Vi söker alltid kvalitetsmynt, sedlar,
medaljer, polletter, ordnar..*

Tel. 08-660 20 70, vard. 9-13, info@aurumauktioner.se

www.aurumauktioner.se

HÅBECO

**Brand- & inbrottsklassad
värdeförvaring**

HÅBECO har genom egen tillverkning skyddat företag, kommuner, statliga organisationer och privatpersoner i mer än 50 år.

HÅBECO Protection AB

Kontakta oss för konsultering!

Tel. 08-615 11 80 eller 021-19 17 60

HÅBECO
-säkerhet i ett begrepp
www.habeco.se

MYNTAUKTIONER
i Sverige AB

Auktion 4
12-13 mars 2011

Gustav II Adolf (1611-1632)
Weimar. Taler 1631. SB 2. XR.

Ex Oldenburg; Wunderly; Belli; Bruun; Vogel; Ekström.

För ytterligare information, besök
www.myntauktioner.se

MYNTAUKTIONER
i Sverige AB

INLÄMNING

TILL

AUKTION 5

Vi tar nu emot hela samlingar eller
enstaka bättre objekt till vår auktion 5,
vilken avhålls i september 2011.

Vi har de köpstarka kunderna både inom
och utom landet, förstklassig presentation
av Dina objekt, förmånliga villkor samt
ett korrekt och seriöst bemötande.

Ring oss, 070-999 06 09, eller maila
info@myntauktioner.se.

www.myntauktioner.se

Auctions I82–I87 in Osnabrück, March I4–I8, 20II

scaled
down

Bishopric Würzburg
Swedish occupation. Axel Oxenstierna, 1633–1634. Reichstaler n.d. (1633/1634),
Würzburg. Very rare. Extremely fine.

Poland, Elbing
Under Sweden. Gustav II. Adolf, 1611–1632. 3 Ducats 1631. Struck from the dies
of the ¼ Taler. Extremely rare. Nearly extremely fine.

scaled
down

Russian Empire
Nicolaus I., 1825–1855. 1½ Rouble (10 Zlotych) 1836, St. Petersburg. Family Rouble.
Very rare. Extremely fine.

scaled
down

Baltic States, City of Riga
Under Sweden. Christina, 1632–1654. 6 Ducats 1644. Extremely fine – uncirculated.

 KÜNKER

Coin and Gold Trading
Auction House for Coins and Medals

CATALOGUE I82: Coins from the Ancient
World (approx. I,140 lots)

CATALOGUE I83: Coins and Medals from
Medieval to Modern Times (approx.
I,890 lots)

CATALOGUE I84: World Crowns – The
Dr. Heinz Pielsticker Collection (approx.
I,850 lots)

CATALOGUE I85: Sweden and it's Posses-
sions – The Julius Hagander Collection
(approx. 220 lots)

CATALOGUE I86: Gold Coins (approx.
I,080 lots) • Russian Coins and Medals
(approx. 830 lots)

CATALOGUE I87: German Coins since I87I
(approx. 800 lots)

Interested in receiving our Auction
Catalogues? Simply contact us!

Call: +49 54I 96 20 20

Fax: +49 54I 96 20 222

Email: service@kuenker.de

Visit us online: www.kuenker.com

Profit from our Experience –
Consign your Coins and Medals!

More than 10,000 clients worldwide place
their trust in us. Our company's first auc-
tion was held in 1985, and we can look
back on a positive track record of over
180 auctions since that time. Four times a
year, the Künker auction gallery becomes
a major rendezvous for friends of numis-
matics. This is where several thousand
bidders regularly participate in our auc-
tions.

Fritz Rudolf Künker GmbH & Co. KG
Gutenbergstrasse 23 · 49076 Osnabrück
Germany · www.kuenker.com

Osnabrück · Berlin · Munich
Zurich · Moscow

AURUM AUKTIONER AB

stockholm

Myntauktion 7

Söndagen 27 februari kl. 11.00

Armémuseum, Riddargatan 13 i Stockholm

Visning av objekten sker på Armémuseum
Riddargatan 13, Stockholm

Fredagen 25 februari kl. 12.00 - 19.00

Lördagen 26 februari kl. 12.00 - 16.00

Visning från kl. 10.00 under auktionsdagen

Inlämning pågår fortlöpande till Auktion 8

Auktionskatalog erhålles enkläst genom inbetalning av 150:- till
bankgiro 5103-3587

Glöm inte att ange namn och adress vid betalning!

Aurum Auktioner AB, Tel. 08-660 20 70 vard. 9-13

info@aurumauktioner.se

Samtliga objekt publiceras även på www.aurumauktioner.se

MYNTAUKTIONER
i Sverige AB

Auktion 4

12-13 mars 2011

Auktionen avhålls på restaurang Garnisonen i Stockholm.
Under lördagen säljer vi bl. a. utländska mynt, där vi är stolta att presentera en omfattande tysk avdelning, men även ryska och polska mynt. De svenska mynten säljs under söndagen. Liksom tidigare har vi även ett utbud av sedlar, polletter, medaljer och litteratur m. m.

Auktionskatalogen, av sedvanlig hög kvalitet, beställes genom insättning av 190 kr (SEK 250 utom Sverige) till bg 399-0090.

Myntauktioner i Sverige AB
Banérgatan 17 - 115 22 Stockholm
E-mail: info@myntauktioner.se - Telefon: 070-999 06 09
www.myntauktioner.se

